

Література

1. Возницький Б. Микола Потоцький – староста Канівський та його митці – архітектор Бернард Меретин і сницар Іоанн Георгій Пінзель. Львів : Центр Європи, 2005. 160 с.
2. Кононенко Євгенія. Жертва забутого майстра. К. : Грані-Т, 2007. 180 с.
3. Николаев Д.Д. Детектив. Литературная энциклопедия терминов и понятий. М. : НПК “Интервал”, 2001. С. 221.
4. Шевальє Трейсі. Дівчина з перловою сережкою / пер. з англ. Олександри Гординчук. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 380 с.

Чуй К. І.,

кандидат філологічних наук,

Волинський коледж

Національного університету харчових технологій

ЖАНР ЗАПИСОК У МАСОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ: “ЗАРУЧНИК СПОКУСИ, АБО ЗАПИСКИ ГЛАМУРНОГО КОХАНЦЯ” ОЛЕКСАНДРА ГОРОБЦЯ

Світ нестримно рухається вперед, відкриваючи сучасникам можливості поширювати будь-яку інформацію в необмеженій кількості. На художнє слово як особливий акумулятор людського досвіду впливає все більше прагматичних чинників. Вони зумовлюють появу масової літератури – незліченних варіацій популярних (модних) вербальних сенсів і дискурсів, які є постійним атрибутом книжкового ринку. Через очевидні причини (низька якість, орієнтація на посереднього читача та комерційний розрахунок видавця) українське масове письменство тривалий час перебувало на маргінесі літературознавчої рецепції. Однак таке явище в художньому процесі існує, тому ігнорувати його не можна.

У 2011 році з’явилося ґрунтовне дослідження С. Філоненко “Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр” [3] як спроба осмислити національну популярну літературу в теоретичному вимірі, зокрема розглянути формування її жанрової системи в гендерному аспекті. Студія С. Філоненко цілісна й об’ємна, але не може охопити твори абсолютно всіх жанрів, тому “залишає для майбутніх дослідників багато “білих плям” на карті масової літератури” [3, 381]. Однією з них є цікавий для нас жанр записок, представлений твором Олександра Горобця “Заручник спокуси, або Записки гламурного коханця”.

Жанр записок актуальний у зарубіжному масовому письменстві початку нового тисячоліття, зокрема російській прозі: “Записки божевільної оптимістки” (2003) Дар’ї Донцової, “Записки кота Шашлика” (2003) і “Записки нареченої програміста” (2007) Алекса Екслера, “Записки приїжджого” (2010) Михайла Бару, “Записки шлюбного агента” (2011) Вікторії Фабішек, “Записки для моїх нащадків” (2014) Аріадни Борисової, “Записки з пекла. Про пристрасті і спокуси” (2016) Олени Пашенко, збірник “Записки на айфонах” (2017) Олександра Ципкіна, Олександра Снегірьова та Олександра Маленкова. Знаходимо цей жанр в американського автора Гарта Каллахана – “Записки на серветках” (2015). Цей перелік не є вичерпним, адже з’являються нові белетристичні твори, позначені жанровим маркером “записки”. Більшість із них поширюються в електронному форматі мережею Інтернет.

“Жанр – ключове поняття для характеристики масової літератури. Вона перебуває під владою жанру: її функціонування – від створення до споживання-читання – визначене жанровими параметрами. Жанрові приписи оприявнюють конвенційність масової літератури” [3, 17]. Особливістю записок є межова ситуація в жанровій системі,

визначена їхньою еволюцією від домінантних принципів документалізму до художності. Лише письменник знає точки перетину й паралельного співіснування вигадки й факту в записках. Авторів приваблює в цьому жанрі відсутність канонічної форми: записи можуть бути недатовані, спонтанні, не пов'язані за змістом, суттєво відрізнятися за обсягом. Це дає творчу свободу у викладі думок, не зобов'язує до сюжетно-композиційної визначеності й завершеності твору. Жанр є популярним серед авторів масової літератури, адже до нього може звернутися кожен, хто прагне створити індивідуальний наративний дискурс. Уточнення “записки” в назві налаштовує реципієнта на те, що наратор і фіксовані ним події сприймаються як правдоподібні. Сучасного читача приваблює можливість проникнути в особистий простір думок і почуттів оповідача, дізнатися історію його життя, таємниці, інтимні подробиці. Реципієнт розраховує на щирість і сповідальну інтонацію нотаток, які викличуть у нього емпатію. Оповідь від першої особи і я-концепція наратора в записках модулюють суб'єктивну, психологізовану картину світу. Обираючи цей жанр, і автор, і читач входять у комунікативне поле, окреслене вищезгаданими художніми стратегіями.

Олександр Горобець – журналіст і політолог, автор публіцистичних книг “Босоніж по битому склу” (2003), “Родинна колиска – Джурин” (2008), “Свічка на вітрі” (2014). Із 2012 року входить до Національної спілки письменників України. У 2010 році накладом тисяча примірників харківське видавництво “Атос” надрукувало його “Заручника спокуси, або Записки гламурного коханця”. Рецензент Леонід Бровченко означив твір своєрідним перифразом – “маленький український Декамерон”.

Записки О. Горобця інтригують реципієнта пікантною назвою, враження від якої посилює підзаголовок: “П'янке аромати парубоцького джигунства у перевеслі роздумів про сутність людських взаємин” [2]. У ньому прочитується прагнення до філософічності й афористичності художніх узагальнень. За епіграф взято слова Наполеона: “Уява править світом” [2, 5]. Ці передтекстові елементи, з одного боку, вказують на еротичну домінанту книги, з іншого – акцентують легку, жартівливу форму викладу, атмосферу пригодництва, авантюри, у центрі яких опиняється сучасний ловелас і донжуан. Поряд із назвою в масовій літературі важлива роль зовнішнього оформлення видання, адже на ньому читач теж загострює увагу. На титульній сторінці твору О. Горобця зображено яблуко, що асоціюється із біблійним мотивом гріхопадіння; відсилає до давньогрецького міфу про золоте яблуко, яке Паріс мав віддати найпрекраснішій із богинь; також яблуко є символом тілесного кохання. На сторінках книги є зображення Амура (Купідон, Ерос) – маленького хлопчика з крильцями за спиною, який стріляє з лука, вражаючи стрілами кохання.

Оповідач є “заручником спокуси”: постійно перебуває в полоні пристрасті, нестримних потягів до жінок – випадкових прекрасних незнайомок, які розпалюють у душі любовний шал. Перешкоди на шляху оволодіння ними лише додають завзяття. У назві твору використано модне слово “glamour”, що походить з англійської мови й означає “чаклунство, чари, зачаровувати” [1, 18], до сучасного тлумачення додаються значення “шарм, чарівність, привабливість” [1, 19]. Протагоніст-оповідач (“гламурний коханець”) у записках – це тип упевненого, харизматичного чоловіка – спокусника та підкорювача. Він має власне донжуанське кредо: “Любив, люблю і не можу інакше...” [2, 87].

Наративна структура твору вибудовується як оповідь про численні любовні пригоди, зображені за шаблоном: побачив, закохався, оволодів, після чого зв'язок з коханками втрачається. Дев'ятнадцять розділів із промовистими назвами (“Бігла красуня через вулицю”, “Усяка випадковість ходить у штанах необхідності”, “Хто металева порошок, а хто надпотужний магніт”, “Чудні закони пристрасті”, “Обворожлива ніч під високими зорями”, “Вибираю Афродіту” тощо) пов'язані образом наратора і його пам'яттю, тому оповідь про амурні пригоди ускладнена численними ретроспекціями,

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

анекдотичними історіями, вставними оповідями про минуле жінок. Записки нагадують хаотичне плетиво асоціативно пов'язаних мікронаративів, скріплених пам'яттю і свідомістю наратора. Опис у записках переважає над дією: здебільшого це відверті еротичні сцени й детальні портрети жінок, оцінка найяскравіших подробиць їхньої зовнішності, що дає підстави відносити твір до сучасної еротичної літератури. О. Горобець відтворює яскраві образи красунь, кожна з яких має свою "родзинку", привабливу для оповідача. Цікавим є історичний фон подій – перше десятиліття незалежності України, так звані "кучмівські часи". Наратор подає власний погляд на злободенні проблеми тогочасної дійсності, пригадує та переосмислює минуле. Його образ автобіографічний: головний герой, як і письменник, – журналіст, активний опозиціонер щодо провладного режиму, друкує гострополітичні статті у власній газеті.

"Заручник спокуси, або Записки гламурного коханця" не залишить читача байдужим, адже в ньому показані всі відтінки одного з найсильніших людських почуттів – кохання.

Література

1. Безугла Р. Гламур: етимологія терміна та специфіка його використання. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. праць. Київ: Міленіум, 2011. Вип. XXVII. С. 17–23.
2. Горобець О. Заручник спокуси, або Записки гламурного коханця. Харків: Видавництво "Атос", 2010. 264 с.
3. Філоненко С. О. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр: монографія. Донецьк: ЛАНДОН–XXI, 2011. 432 с.

Шама И. Н.,

кандидат филологических наук,
Запорожский национальный университет

О КОМИЧЕСКОМ В КЛЕРИХЬЮ

Со времён Аристотеля философия и эстетика пытаются объяснить сущность комического, механизмы его возникновения, особенности его восприятия (Ю.Б. Борев, В.В. Бычков, Н. Гартман, Б. Дземидок, М. Т. Рюмина, А. А. Сычев и др.).

Лингвистика старается определить приёмы и средства создания комического в языке (В. А. Маслова, S. Attardo, A. Ross и др.).

Литературоведение прилагает усилия, чтобы понять место комического в системе поэтических связей художественного произведения (М.М. Бахтин, А.В. Вулис, А.В. Михайлов, Л. Е. Пинский, Л. Ю. Фуксон и др.).

Психология также обращается к комическому, эксплицируя через него отношение человека к миру и способы его гармонизации (А. Бергсон, И. М. Розетт, Т. В. Семенова, R. A. Martin и др.).

Междисциплинарный характер современной научной парадигмы дал толчок к изучению комического с привлечением данных сразу нескольких наук. На стыке философии и культурологии исследует феномен смеха Л. В. Карасёв; на основе данных антропологии, философии, семиотики, лингвистики, психологии предлагает свою теорию смеха А. Г. Козинцев; культурология, богословие, этика и эстетика в ракурсе религиозного постмодернизма дают основания А.В. Голозубову вести речь о теологии смеха; лингвокультурология, дискурсология, прагмалингвистика позволяют В. И. Карасику